

Základné informácie o výsledkoch štúdie IEA ICCS 2009

Medzinárodná štúdia o občianskom vzdelávaní a výchove k občianstvu ICCS 2009 (International Civic and Citizenship Education Study) bola druhou takouto štúdiou, ktorej sa zúčastnila aj SR. Predchádzajúcim výskumom IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) s týmto zameraním bola štúdia **CIVED** v roku 1999. Jej hlavným cieľom bolo získať obraz o úrovni občianskych vedomostí, zručností, o chápaní pojmov, o postojoch a očakávanej účasti mladých ľudí na živote spoločnosti a poskytnúť informácie o tom, čo vedia 14-roční žiaci o živote spoločnosti a či veria demokratickým inštitúciám a procesom. Na **CIVED** nadviazala štúdia **ICCS 2009**, ktorá je odpoveďou na nové (globálne) výzvy pre vzdelávanie mladých ľudí ako občanov. Skúma spôsoby, ako sa mladí ľudia pripravujú prevziať svoje úlohy občanov v rôznych krajinách v 21. storočí. Zahŕňa tak **národný** ako aj **regionálny kontext** (EÚ) a **zbiera informácie o špecifikách občianskeho vzdelávania a občianskej výchovy** (politických, kultúrnych a výchovných súvislostiach v každej účastníckej krajine). Slovenská republika sa štúdie ICCS 2009 zúčastnila vďaka podpore Európskej komisie (grant EACEA na úhradu časti účastníckeho poplatku).

Krajiny, ktoré sa úspešne zúčastnili štúdie ICCS 2009

Európa			Latinská Amerika	Ázia/Pacifik
Anglicko	Írsko	Rakúsko	Dominikánska republika	Indonézia
Belgicko/Flámska časť	Lichtenštajnsko	Ruská federácia	Guatemala	Kórea
Bulharsko	Litva	Slovensko	Chile	Nový Zéland
Cyprus	Lotyšsko	Slovinsko	Kolumbia	Taiwan
Česká republika	Luxemburg	Španielsko	Mexiko	Thajsko
Dánsko	Malta	Švajčiarsko	Paraguay	
Estónsko	Nórsko	Švédsko		
Fínsko	Poľsko	Taliansko		
Grécko				

Cieľové skupiny, výskumné súbory a testovanie v SR

Štúdia ICCS 2009 zisťovala na Slovensku vedomosti a postoje žiakov 8. ročníkov ZŠ a 4. ročníkov osemročných gymnázií (OGY), názory a postoje učiteľov týchto žiakov a riaditeľov škôl. V SR sa na testovaní zúčastnilo 139 škôl (z nich 12 OGY), 3 163 žiakov a 2 084 učiteľov. Vzhľadom na vysokú účasť vybraných respondentov (97,8 % žiakov a 99,3 % učiteľov) bola SR ohodnotená najvyšším stupňom 1. Samotné testovanie prebiehalo v školách od 18. do 30. mája 2009. Žiaci vyplňali **vedomostný test**, ktorým sa zisťovali vedomosti a porozumenie problematiky občianstva, **dotazník pre žiaka** zisťoval dispozície žiakov vo vzťahu k občianskej náuke a k občianstvu a **európsky modul** zisťoval regionálny kontext – krátkym testom vedomostí a dotazníkom postoje a vzťah žiakov k občianstvu v Európe (údaje za Euromodul budú dostupné v septembri 2010). Riaditelia vyplňali **školský dotazník**, ktorý sledoval riadenie školy, školskú klímu, **dotazník pre učiteľa** bol zameraný na identifikáciu cieľov občianskej výchovy, vyučovacích postupov v triede a ďalších faktorov, ktoré majú vzťah k vedomostiam a postojom žiakov v oblasti občianskej výchovy a občianstva.

Závery Štúdie ICCS 2009

Výsledky štúdie ICCS 2009 vychádzajú z údajov od vyše 140 000 žiakov 8. tried ZŠ (alebo ekvivalentov) z viac ako 5 300 škôl v 38 zúčastnených krajinách. V týchto základných informáciách sú vybrané údaje z vedomostného testu a dotazníka pre žiaka, a dotazníka pre učiteľa.

Žiaci

Priemerný vek žiakov ktorí sa zúčastnili štúdie ICCS bol v jednotlivých krajinách 13,7 až 15,5 roka, v SR to bolo 14,4 roka.

Vedomostný test – občianske vedomosti

Vedomostný test zisťoval faktografické vedomosti žiakov a interpretačné zručnosti vo vzťahu k materiálom s občianskou tematikou. Pre porovnanie boli

výsledky vedomostného testu zo zúčastnených krajín štandardizované na priemernú hodnotu 500 bodov so štandardnou odchýlkou 100. Hodnotenie vedomostí žiakov v jednotlivých krajinách ICCS tak dosiahlo v priemere 380 až 576 bodov. Štatisticky vyššie sa od priemeru ICCS odlišovali výsledky žiakov v osemnástich krajinách, priemerné boli v štyroch a štatisticky nižšie ako priemerné dosiahli žiaci v štrnástich krajinách. Najlepšie výsledky dosiahli žiaci vo Fínsku, Dánsku, Kórejskej republike, Taiwane a vo Švédsku, najhoršie žiaci v Thajsku, Guatemale, Indonézii, Paraguaji a v Dominikánskej republike.

Celkový priemer krajín ICCS dosiahol priemer **500** bodov, žiaci **Slovenskej republiky** dosiahli **významne lepšie** výsledky s priemernou hodnotou **529** bodov. V SR dievčatá ZŠ dosiahli 527 bodov a chlapci 510, dievčatá OGY dosiahli 608 bodov a chlapci 604 .

V priemere krajín ICCS sú rozdiely vo výkone podľa pohlavia štatisticky významné v prospech dievčat s hodnotou 511 a v neprospech chlapcov s priemerom 489. Výsledky za Slovenskú republiku boli takisto významne lepšie pre dievčatá 537 oproti 520 u chlapcov.

Podľa dosiahnutých priemerných výsledkov boli žiaci jednotlivých krajín zaradení do štyroch úrovní občianskych vedomostí. Tieto údaje hovoria o kvalite vedomostí žiakov a tým aj o kvalite výučby.

Žiaci s vedomostnou úrovňou 3 (563 a viac bodov) preukázali skôr celostné ako segmentované vedomosti, spájajú procesy spoločenskej a politickej organizácie, právne a inštitucionálne mechanizmy ktoré sú používané na ich kontrolu. Tvorja si presné predstavy o výhodách, motivácii a pravdepodobných výsledkoch inštitucionalizovanej politiky a občianskych aktivít. Vedia integrovať, odôvodniť a posúdiť danú situáciu, politiku alebo právne predpisy založené na princípoch, na ktorých sú postavené. Žiaci na úrovni 3 preukazujú širokú znalosť sily medzinárodnej ekonomiky a strategickú povahu aktívnej účasti.

Žiaci s vedomostnou úrovňou 2 (479 – 562 bodov) mali široké poznatky o zastupiteľskej demokracii ako politickom systéme. Poznajú spôsoby akými môžu byť inštitúcie a právne predpisy použité na ochranu a podporu hodnôt a princípov spoločnosti. Poznajú potenciálnu úlohu občanov ako voličov v zastupiteľskej demokracii, vedia zovšeobecniť zásady a hodnoty na základe konkrétnych príkladov politiky a právnych predpisov (vrátane ľudských práv). Vplyv aktívneho občianstva chápu žiaci aj mimo miestnej komunity. Vedia zovšeobecniť role jednotlivých aktívnych občanov v širšej občianskej spoločnosti a vo svete.

Žiaci s vedomostnou úrovňou 1 (395 – 478 bodov) preukázali poznanie rovnosti, sociálnej súdržnosti a slobody ako princípov demokracie. Tieto všeobecné zásady chápu v každodenných situáciách, ktoré sa týkajú ochrany pri útoku na tieto zásady. Žiaci prejavujú znalosť základných pojmov jednotlivca ako aktívneho občana: rozoznávajú potrebu dodržiavania zákona ako potrebu jednotlivca; spájajú individuálne možnosti jednania s možnými výsledkami; dávajú do súvislosti osobné vlastnosti jednotlivca so schopnosťou uskutočniť zmeny.

Do vedomostnej úrovne nižšej ako 1 boli zaradení žiaci s výsledkom pod 395 bodov.

Úroveň 3 dosiahlo 28 % žiakov (v SR 37 %), úroveň 2 dosiahlo 31 % (v SR 34 %), do úrovne 1 bolo zaradených 26 % (v SR 22 %), nižšiu úroveň ako 1 dosiahlo 16 %, ale v SR iba 7 %.

Povolanie rodičov je dôležitou zložkou socio-ekonomického prostredia žiakov, ktoré ovplyvňuje ich školskú výkonnosť. Podobne ako v štúdií OECD PISA boli aj v štúdií ICCS použité hodnoty socio-ekonomického indexu SEI (prekódovaním povolania rodičov klasifikovaného podľa ISCO-88, medzinárodnej klasifikácie zamestnaní). V analýze sa použil vyšší z indexov rodičov. Vplyv povolania rodičov na vedomosti sa preukázal aj v teste občianskych vedomostí. V priemere krajín ICCS aj v SR dosiahli žiaci tým lepšie výsledky, čím bol socio-ekonomický index rodiny vyšší. V krajinách ICCS dosiahli žiaci rodičov s najvyšším indexom hodnotu 561 bodov (v SR 587) a s najnižším socio-ekonomickým indexom v teste priemernú hodnotu 464 bodov (v SR 482).

Dotazník pre žiaka

Postoje žiakov k rovnosti práv oboch pohlaví

Postoje chlapcov a dievčat k rovnakosti práv podľa pohlavia sa zisťovali súhlasom alebo nesúhlasom s tvrdeniami: *muži a ženy by mali mať rovnaké možnosti na účasť vo vláde, vo všetkom rovnaké práva, mali by dostávať rovnaký plat, ak robia tú istú prácu, ženy by mali byť mimo politiky, prioritou žien by malo byť vychovávanie detí, ak nie je dostatok pracovných miest, muži by mali mať prednostné právo na prácu pred ženami, muži sú lepšie kvalifikovaní na politické funkcie ako ženy.* Aby sa výsledky dali navzájom porovnať, boli štandardizované na priemernú hodnotu 50 bodov so štandardnou odchýlkou 10 bodov.

Dievčatá krajín ICCS viac (53 bodov) ako chlapci (47 bodov) priznávajú obom pohlaviam rovnaké práva. Týka sa to aj žiakov Slovenskej republiky, kde takisto viac dievčat (50 bodov) ako chlapcov (46 bodov) podporuje rovnosť oboch pohlaví.

Dôvera k vybraným inštitúciám a podpora politických strán

Na otázku, *do akej miery žiaci dôverujú vybraným inštitúciám* mohli odpovedať: *úplne, dosť, trochu a vôbec nie*. Nasledovné údaje sú za odpovede *úplne a dosť*.

Najviac žiakov v krajinách ICCS dôveruje školám, až tri štvrtiny – 75 %, ale len 65 % v SR. Vláde svojej krajiny dôveruje v priemere krajín ICCS 62 % žiakov (v SR 57%), médiám 60% (v SR 58 %), ľuďom všeobecne 58 % (v SR 51 %), najmenej politickým stranám – 41 % (v SR 31 %).

Záujem o politické a spoločenské záležitosti

Údaje o *záujme o politické témy v rámci miestneho spoločenstva, celej krajiny, sociálne témy v rámci krajiny, politiku v iných krajinách, medzinárodnú a európsku politiku a environmentálne témy* boli východiskami pre porovnanie postojov žiakov podľa pohlavia v jednotlivých krajinách. Dáta boli štandardizované na priemernú hodnotu 50 bodov so štandardnou odchýlkou 10 bodov – takto ich budeme používať pri porovnaní s ďalšími údajmi. Krajiny ICCS získali hodnotenia od 44 do 56 bodov. Záujem o spoločenské záležitosti v SR je u chlapcov a dievčat podobne ako v priemere ICCS rovnaký, v SR dievčatá aj chlapci dosiahli 47 bodov.

Účast' žiakov na aktivitách mimo školy

Žiaci uvádzali, či sa *niekedy zapojili do aktivít v mládežníckej organizácii, ktorá je súčasťou politickej strany, hnutia, environmentálnej organizácie, organizácie na ochranu ľudských práv, skupiny dobrovoľníkov pomáhajúcich v obci, mestskej časti, organizácie pre získavanie peňazí na sociálne účely, kultúrnej organizácie, náboženskej skupiny alebo organizácie alebo skupiny mladých ľudí, ktorá robí kampaň na určitú tému*.

Nikdy sa na aktivitách mimo školy nezúčastnila v priemere krajín ICCS vyše tretina žiakov – 35 %, takmer polovica – 44 % v SR. Na štyroch alebo viacerých aktivitách sa v priemere krajín ICCS zúčastnilo 17 % žiakov, v SR 9 %. Na viacerých aktivitách sa zúčastnilo viac tých žiakov, ktorí sa aj viac zaujímajú o politické a spoločenské záležitosti, ale menej tých, ktorí mali lepšie výsledky v teste občianskych vedomostí.

Zapájanie sa žiakov do školských aktivít

Za školské aktivity boli považované dobrovoľná účasť na hudobných alebo divadelných aktivitách, účasť v diskusii, hlasovanie pri voľbe predsedu triedy alebo do školského parlamentu, účasť na rozhodnutiach o tom, ako funguje škola, diskusie so spolužiakmi o rôznych spoločných záujmoch a kandidovanie za predsedu triedy alebo do školského parlamentu.

Neúčasť žiakov na školských aktivitách je výnimočná, podľa priemeru krajín ICCS sa na jednej až troch aktivitách zúčastňovalo 53 % žiakov (v SR 49 %). Na štyroch a viacerých aktivitách sa zúčastnili dve pätiny žiakov krajín ICCS – 39 %, (v SR takmer polovica – 47 %). V priemere krajín ICCS aj v SR platí súvislosť vyššej účasti žiakov na školských aktivitách s ich lepšími občianskymi vedomosťami a vyšším záujmom o politické a spoločenské záležitosti.

Predpokladaná účasť v parlamentných voľbách v dospelosti

Aktívnou účasťou na politickom živote súčasných žiakov v dospelosti môže byť voľba do parlamentu. Žiaci sa vyjadrili, *či by sa zúčastnili parlamentných volieb určite, asi áno, asi nie alebo určite nie.*

Predpokladaná účasť žiakov 8. (alebo ekvivalentu) ročníkov na parlamentných voľbách v priemere krajín ICCS je 81 %, v SR 75 %. Účasť uvádzajú žiaci s lepšou úrovňou občianskych vedomostí – 514 bodov oproti 458 bodov u tých, ktorí by nevolili. Dosiahnutý počet bodov za žiakov v SR je 542 za voličov a 493 za nevoličov. Rovnako to platí aj pre mieru záujmu o politické a spoločenské záležitosti – v priemere krajín ICCS voliči 51 bodov oproti 45 bodov nevoličov, v SR 48 bodov voliči a 43 bodov nevoliči.

Predpokladaná účasť v politickej strane v dospelosti

Inou aktívnou formou účasti na politickom živote súčasných žiakov v budúcnosti môže byť *členstvo v politickej strane*. Svoju možnú účasť hodnotili označením, či by sa *určite, asi áno, asi nie alebo určite nestali* členom politickej strany.

Slovenská republika má významne nižší podiel žiakov (16 %), ktorí očakávajú, že budú členmi politickej strany, ako je priemer krajín ICCS (27 %). Viac si to myslia chlapci ako dievčatá a tí, ktorí majú menej občianskych vedomostí – potenciálni členovia strany podľa priemeru ICCS dosiahli v teste 486 bodov oproti 510 bodov tých, ktorí prejavili nezáujem o členstvo v strane. V SR sú tieto hodnoty 505 a 534 bodov. Väčší záujem o politické a spoločenské záležitosti ale prejavili potenciálni členovia strany – v priemere krajín ICCS dosiahli 54 bodov oproti 49 bodov tými, ktorí nemajú o členstvo v strane záujem. V SR sú tieto údaje 51 a 46 bodov.

Vnímanie spoločenskej klímy v triede žiakmi

Šesť položková škála zisťovala atmosféru v triede označením jednej zo štyroch odpovedí rozhodne súhlasím, súhlasím, nesúhlasím alebo rozhodne nesúhlasím s nasledovnými výroky: *učitelia podporujú žiakov, aby si spravili vlastný názor, učitelia podporujú žiakov, aby vyjadrili svoj názor, žiaci začnú v triede diskutovať o aktuálnych politických udalostiach, žiaci vyjadrujú svoj názor v triede, aj keď sa ich názor odlišuje od väčšiny ostatných žiakov, učitelia podporujú žiakov, aby diskutovali o témach s ľuďmi, ktorí majú iný názor, učitelia uvedú niekoľko pohľadov na témy, ktoré v triede vysvetľujú*. Pre porovnanie boli údaje štandardizované na priemernú hodnotu 50 bodov so štandardnou odchýlkou 10.

Indexy spoločenskej klímy v triede sa v priemere krajín ICCS odlišujú významne podľa pohlavia, u dievčat index dosiahol hodnotu 51 bodov a u chlapcov 49, v SR je tiež rozdiel významný – dievčatá dosiahli 52 bodov a chlapci 48 bodov.

Učitelia

Dotazník pre učiteľa

Najdôležitejšie ciele občianskej výchovy (OV)

Učitelia, ktorí v čase zberu výskumných údajov učili žiakov cieľových tried mali vybrať tri najdôležitejšie ciele občianskej výchovy z desiatich. V nasledujúcej tabuľke sú údaje za učiteľov krajín ICCS a za SR.

Tabuľka Najdôležitejšie ciele občianskej výchovy podľa všetkých učiteľov

	Cieľ	priemer ICCS %	priemer SR %
A	Zlepšovanie vedomostí o občianskych právach a povinnostiach	60	63
B	Zlepšovanie kritického a nezávislého myslenia žiakov	52	41
C	Zvyšovanie úcty k životnému prostrediu a jeho ochrany	41	50
D	Rozvíjanie schopností a kompetencií žiakov riešiť konfliktné situácie	41	43
E	Zlepšovanie vedomostí o spoločenských, politických a občianskych inštitúciách	33	38
F	Zlepšovanie schopnosti brániť vlastný názor	20	18
G	Zvyšovanie účasti žiakov na živote školy	19	15
H	Zvyšovanie účasti žiakov na aktivitách miestneho spoločenstva	16	12
I	Podporovanie rozvoja efektívnych stratégií boja proti rasizmu a xenofóbii	10	16
J	Príprava žiakov na budúce angažovanie sa v politike	7	1

Súčet je viac ako 100 %, pretože učitelia mohli vybrať tri ciele

Takmer zhodne, tri pätiny učiteľov krajín ICCS aj v SR uvádzajú ako hlavný cieľ OV zlepšovanie vedomostí o občianskych právach a povinnostiach. Na druhom mieste v priemere krajín ICCS 52 % učiteľov uviedli zlepšovanie kritického a nezávislého myslenia žiakov, ale v SR 41 % učiteľov. Polovica učiteľov SR, 50 % uviedlo zvyšovanie úcty k životnému prostrediu, v priemere krajín ICCS 41 %

učiteľov. V priemere krajín ICCS tretina – 33 % učiteľov uviedla zlepšovanie vedomostí o spoločenských, politických a občianskych inštitúciách, z učiteľov SR ich bolo 38 %. Oproti priemeru krajín ICCS (10 %) učitelia v SR považujú za dôležitejšie podporovať rozvoj efektívnych stratégií boja proti rasizmu a xenofóbii (19 %). Za menej dôležité pokladajú učitelia v SR pripraviť žiakov na budúce angažovanie sa v politike (1 %) oproti 7 % v priemere krajín ICCS.

Graf Najdôležitejšie ciele občianskej výchovy podľa všetkých učiteľov

